

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

נספח לשיעור אשכים

א. האשך ותפקידיו

תפקידו של האשך לייצר את תאי הזרע וההורמונים ["הורמון" הינה תרכובת כימית המשמשת לתקשורת בין תא אחד לתאים אחרים] - אשר באמצעותם מקיימים את מצות פריה ורביה. אצל האדם קיימים שני אשכים, הנקראים בלשון המשנה (יבמות ע, א) בשם "ביצים", כנראה בשל צורתם.

האשכים תלויים בתוך שק [או כיס] האשכים, מחוץ לחלל אגן הירכיים. מיקום זה חיוני לייצור תקין של תאי זרע, בשל הצורך לחום הנמוך בכ-2.5 עד 3 מעלות צלסיוס, מטמפרטורת הגוף הממוצעת באיברים הפנימיים. הימצאותם של האשכים בתוך שק מחוץ לגוף האדם, גורמת לטמפרטורה נמוכה יותר בתוכם, המתאימה במדויק לתהליך ייצור הזרע. בהקשר זה יצוין, כי תהליך ייצור הזרע ואיכותו נפגעים במקרים בהם החום באשכים עולה [עקב מחלה המעלה את חום כל הגוף, או לאחר שהות ממושכת בסביבה או באמבטיה חמה].

כאמור, תפקידי האשך לייצר תאי זרע והורמונים הגבריים, ובעיקר הטסטוסטרון, שהוא ההורמון הגורם והמניע המרכזי לתהליך ייצור תאי הזרע, כפי שיוסבר להלן. הורמון זה אחראי [בין היתר] גם על ההבדלים החיצוניים וההתנהגותיים בין גבר לאשה [כגון זקן, קול גברי, מבנה השרירים ועוד]. כפועל יוצא מכך, חלק מסימני הגוף של "סריס", דהיינו אדם שאין לו יכולת ללדת בגלל ליקויים במערכת ייצור תאי הזרע וההורמונים הגבריים - הם טשטוש ההבדלים הנ"ל שבין איש לאשה, כדברי חז"ל (יבמות פ, ב) על סימניו של ה"סריס": "כל שאין לו זקן, ושערו לקוי [רך, רש"י], ובשרו מחליק [חלק כבשר אשה, דרך בשר איש להיות שער, רש"י]. רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל שקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה". כאמור, סימנים אלו נובעים, ככל הנראה, מליקויים בתהליך ייצור הטסטוסטרון.

ב. מבנה האשך

האשך דומה במבנהו לתפוז. הוא מוקף בקרום חיצוני (טניקה), ובתוכו, מחולק האשך למעין "פלחים" רבים הנקראים "אוניות" (tubules) [לפי אומדנים שונים, בין 250 ל-400], כאשר כל פלח מכיל בין אחד לארבע [ולפעמים יותר] צינוריות מפותלות הנקראים "אבוביות" (seminiferous tubules), שבהם נמצאים תאי הזרע.

מראשית היווצרותם, מצויים בתוך האבוביות סמוך לדופן האשך (basal lamina) תאי זרע ראשוניים [הנקראים גם "תאי נבט"; germ cells, spermatogonia] תאי נבט אלו נושאים בקרבם את החומר הגנטי של האדם, ה-DNA, ודרכם מועבר חומר גנטי זה אל הדור הבא.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

עד גיל ההתבגרות, בדרך כלל בין גיל אחד עשרה לחמש עשרה, נשארים "תאי נבט" אלו במצבם הראשוני, ואינם מתפתחים לתאי זרע בשלים המסוגלים להפרות ביצית. אולם מגיל הבגרות ואילך, הופכים "תאי הנבט" ל"תאי זרע" בשלים, בתהליך מורכב המתרחש בתוך האשך, ונפרטו להלן.

בממוצע, מייצר האדם כמאה מיליון (!) תאי זרע חדשים מידי יום.

בנוסף ל"תאי הנבט", מכילות ה"אבוביות" גם תאים נוספים הנקראים "תאי סרטולי" (Sertoli cells), הנמשכים מדופן ה"אבובית" לכיוון מרכזו. תפקיד תאים אלו, להפריש נוזלים התומכים ומסייעים בתהליך ייצור הזרע.

בין ה"אבוביות" שוכנים "תאי ליידיג" (Leydig cells), המשמשים לייצור ההורמון טסטוסטרון והורמונים נוספים, החיוניים להתפתחותו התקינה של האדם כגבר.

"אבוביות" אלו מתפתלות מדופן האשך החיצונית לכיוון חלקו הפנימי של האשך, ושם מתיישרות (tubuli recti), ויוצרות מעין רשת של צינוריות דקות (rete testis) המתנקזות לתוך צינור מרכזי הנקרא "עילית האשך" (epididymis) - דרכו עוברים תאי הזרע לתוך צינורות הזרע (vas deferens), שהם שני עורקים המובילים את תאי הזרע מ"עילית האשך" אל הגיד.

תוך כדי המעבר בצינורות הזרע, מקבל הזרע את תכונותיו הסופיות המאפשרות לו להפרות את ביצית האשה.

בלשון הגמרא (יבמות עה, ב) נקראים צינורות אלו בשם "חוטי הביצים", כפירוש של רש"י: "שהביצים תלויים בהן בתוך הכיס". והרמב"ם (איסורי ביאה פרק טז הלכה ג) הגדיר אותם: "שבילין שבהן תתבשל שכבת זרע, והן הנקראין חוטי ביצים".

ג. תהליך יצירת זרע

הזרע מיוצר בתהליך מיוחד (spermatogenesis) המתרחש בתוך ה"אבוביות" המפותלות שבאשך.

תחילת התהליך בתאי זרע ראשוניים ["תאי נבט"], הנמצאים בתוך ה"אבוביות". חלק מתאים אלו אינם הופכים לתאי זרע, אלא מכפילים את עצמם כל העת, על מנת שיישארו תאים ראשוניים שיוכלו להמשיך ולייצר זרע ללא הרף, בעוד שחלק אחר של התאים מתחלק, כדלהלן:

[א] שלב 1 - התפלגות (spermatocytogenesis). התא הראשוני (type A spermatogonium) מתחלק לשנים, כאשר על אף ההתחלקות, כל תא שנוצר משמר את מספר הכרומוזומים המקורי (mitotic division) - 46 כרומוזומים [כרומוזומים הם הצורה שבה מופיע החומר התורשתי של האדם, ודרכם הוא עובר לצאצאים]. התאים הנוצרים מובדלים יותר מהתא המקורי (type B spermatogonium), ומוכנים להתחלקויות נוספות. תאים אלו עוברים התחלקות נוספת ויוצרים שני "תאי ביניים" (הנקראים - primary spermatocyte), תוך העתקת תוכן הגנטי של התא (DNA). התאים עדיין מכילים 46 כרומוזומים.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

[ב] **שלב 2 - חלוקה (spermatidogenesis)**. התאים נודדים בתוך ה"אבוביות", פנימה, לכיוון מרכז האשך (adluminal compartment), שם הם מתחלקים פעם נוספת בחלוקה החוצה את מספר הכרומוזומים שבתא (meiosis), כך שהתא החדש (secondary spermatocyte) הוא בן 23 כרומוזומים בלבד.

לאחר מכן, עוברים התאים התחלקות נוספת (meiosis II), ויוצרים את נבטי תאי זרע (spermatids), שאף להם 23 כרומוזומים.

תאים אלו מהווים כבר את הגירסה הראשונית של תא זרע גמור, המורכב ממחצית מספר הכרומוזומים של התא המקורי. המחצית השניה של הכרומוזומים הנדרשת ליצירת עובר תסופק בעתיד על ידי ביצית הנקבה. כאשר הזרעון מתמזג עם הביצית ביחד, יש לתא הנוצר משניהם 46 כרומוזומים.

[ג] **שלב 3 - יצירת זרע (spermiogenesis)**. נבטי תאי הזרע ממשיכים ונודדים בתוך ה"אבוביות", הלאה, לאיזור הפנימי ביותר של האבוביות, הנקרא "לומן" (lumen). תוך כדי כך, עוברים תאי הזרע תהליך של שינוי מורפולוגי [שינוי צורה], כך שהחלק הפנימי של התא (הגרעין, nucleus) מתארך, והתא נהיה שטוח יותר. התא מתחיל לפתח מעין "זנב", שיאפשר לו לשחות בתוך נוזל הזרע, ולהגיע בעתיד לקראת ביצית הנקבה.

בנוסף, מפתח התא "ראש" (acrosome), אשר יאפשר לו לחדור לתוך הביצית. הביצית מצופה במעין ג'ל המגן עליה. כשתא הזרע פוגע בביצית, ראש התא משחרר אנזימים המעכלים את שכבת המגן של הביצית, ומאפשרים לתא הזרע לחדור לתוך הביצית ולהתמזג בתוכה.

במקביל, "תאי הסרטולי" (Sertoli cells) המקיפים את תא הזרע סופגים ממנו את יתרת הציטופלזמה (cytoplasm) - הלוא הוא הנוזל תוך תאי, הכולל ומקשר יחד את כל אברוני התא.

בהמשך התהליך (spermiation) משתחררים תאי הזרע מ"תאי הסרטולי" הסובבים אותם, ונכנסים לתוך ה"לומן" של הצינוריות. כעת התאים הינם תאי זרע גמורים (spermatozoa).

[ד] **שלבים סופיים**. עם גמר השלבים המתוארים לעיל, נמשכים תאי הזרע לתוך רשת צינוריות דקות (rete testis) ומשם אל "עילית האשך".

בשלב זה, מבנה התאים אמנם גמור, אלא שהם עדיין אינם בשלים די הצורך להפרות ביצית בהצלחה [וזאת משום שעל אף ה"זנב" שכבר פיתחו, הזרעונים אינם יכולים "לשחות" בכוחות עצמם לעבר הביצית]. ואז, תוך כדי המעבר ב"עילית האשך" - צינור מפותל שאורכו כ-5-6 מטרים, ומקיף את האשך בצורת חצי סהר, נדחס גרעין התאים, והם מפתחים כושר תנועה.

לאחר שהייה של בין 12 ל- 21 יום בתוך "עילית האשך", עוברים תאי הזרע לצינור הזרע (vas deferens), המקום האחרון בגוף האדם שבו הם נמצאים, בטרם יצאו ממנו החוצה.

כל התהליך - מתחילתו ועד יצירת תאי הזרע המוגמרים, נמשך כשבועיים יום.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

[בשלבים הבאים לאחר השלמת ייצור תאי הזרע, הווה אומר: שפיכת תאי הזרע והתמזגותם עם הביציות, לא נעסוק במאמר זה. גם בשלבים אלו קיימות בעיות רפואיות שונות, שפתרון כרוך בשאלות הלכתיות, ועוד חזון למועד לקום ולשנות פרק זה ברצות ה', בלי נדר].

1. הרב אביגדור נבנצל, רב הרובע היהודי בעיר העתיקה, ירושלים
2. רבי שלמה דיכובסקי, חבר בית הדין הגדול, ירושלים
3. הרב אשר וייס, אב"ד דרכי הוראה וראש ישיבת דרכי תורה, ירושלים
4. הרב שמואל אליעזר שטרן, רב מערב בני ברק
5. הרב פרופ' אברהם שטינברג, עורך האנציקלופדיה ההלכתית רפואית
6. הרב מרדכי לבהר, ראש הכולל, לוס אנג'לס
7. רבי יוסף צבי רימון, רבה של אלון שבות דרום
8. הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים
9. הרב יצחק מלבר, ראש מכון תורת המשפחה
10. הרב דניאל כהן, ראש כולל מנחת שלמה, ירושלים
11. הרב הרשל רייכמן, ראש ישיבת רבינו יצחק אלחנן, ניו יורק
12. הרב שמואל ברוך גנוט, בעח"ס משנת תפילין, שלהי דקייטא ועוד, אלעד

* * * * *

הרב אביגדור נבנצל, רב הרובע היהודי בעיר העתיקה, ירושלים

בס"ד ג' כי ביצחק יקרא לך זרע תשע"ב ירושלים עיה"ק תובב"א

נותן התורה, ישלח אורה, למרבה המשרה, מלמד בחבורה, וחוקר ובודק, ושוחק הדק, בתורה עמל,
וחסידים גומל

הגאון ר' צבי רייזמן שליט"א!

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

אחד"ש כתר"ה,

תודה רבה ויישר כח על שכבדני בספרו השתלת אשכים, קראתי בענין רב, אף כי איני מבין בדברים אלה, ורחוק אני מלהיות נמנה על המסכימים או על החולקים, בכל זאת אבקש רשות להביע דעתי הקלושה והרטושה:

לענ"ד עד כמה שהבנתי בספר, אמנם הנתרם יש לו חלק בהפריית התאים, אבל מה שייחוצר אצלו ימשיכו להיות תאי ד.נ.א. של התורם, אם כן הוולד הנוצר הוא זרעו של התורם לכל דיני התורה, והנתרם אינו אלא "פונדקי".

הנלענ"ד כתבתי, ואם שגיתי אתי תלין משוגתי, והקב"ה ישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל

ביקרא דאורייתא, צעיר הלויים

אביגדור נבנצל

• • •

רבי שלמה דיכובסקי, חבר בית הדין הגדול בירושלים

כתב לי בדואר האלקטרוני בחודש שבט תשע"ב:

בעקרון, אין הבדל בין השתלת שחלה להשתלת אשכים. לפי הבנתי, הכלל המנחה הוא זה: באם מדובר בהשתלה של אבר מוגמר- ביצית הראויה להפריה, אשך הראוי להזרעה - אזי תחשב האמא או יחשב האבא, למי שממנו נלקחו אברים אלו. אולם, אם מדובר באבר או בחלק שאינו ראוי להפריה, אלא לאחר שיעבור תהליך מסוים בגופו של מקבל האבר, אזי ניתן לראות אבר זה כנטמע בגופו של המקבל, והוולד הנולד יחשב כנולד למקבל או למקבלת.

• • •

רבי אשר וייס, אב"ד דרכי הוראה

ה' בשבט תשע"ב

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

כבוד ידי"נ איש תורה, מעש וחסד

הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א

לוס אנג'לס

קיבלתי לנכון את הקונטרס הגדול שערך בענין השתלת אשך, והנני למלאות בקשתו לכתוב לו את חו"ד בענין. יסוד השאלה מכיון שאחד הרופאים בארה"ב פירסם לפני כעשרים שנה שהצליח לראשונה לבצע השתלה זו בשני אחים תאומים זהים שאחד מהם נולד עם שק אשכים ריק. אחיו תרם לו אשך, ההשתלה הצליחה והמושתל הוליד בן. חקר מע"כ האם בן זה מתייחס לתורם האשך או למושתל.

הנני להשיב על שאלתו ואגב גררא אתייחס לשאלות דומות ומסתעפות. עוד מדגיש אני שבשאלה זו יש סוגיות נוספות שצריך לדון בהן, אם יש איסור סירוס בנייתוק האשך מן התורם, והאם אינו נעשה עי"כ פצוע דכא להיאסר בקהל ואם תרומת ביציות בכלל מותרת עפ"י ההלכה, אך לא אתייחס לשאלות אלה כי אם לשאלת היוחסין כבקשתו.

אף שידוע לנו עפ"י חכמי המדע שהשחלה אינה מייצרת ביציות אלא כל הביציות שיהיו לאשה במשך כל ימי חייה נולדים עמה, אלא שהביציות הגולמיות מתפתחות ומגיעות לידי בשלות כאשר הנערה גדלה ומגיעה לידי בשלות, וכאשר משתילים שחלה מאשה לאשה כל התכונות הגנטיות תהיינה של התורמת. מ"מ מסתבר כמו שכתבתי בעבר למע"כ דאבר שנקלט בגופו של אדם וחי עמו ויונק מלשד עצמותיו ודאי בטל לגופו ונעשה כחלק ממנו. ומשו"כ מסתבר דאותה אשה שקיבלה תרומת שחלה והרתה כדרך כל הארץ ודאי הולד שיצא ממעיה בנה הוא לכל דבר.

וק"ו הדברים לגבי תרומת אשך דמי שקיבל תרומה זו אב הוא לכל דבר.

קיצרתי במקום שיש בו להאריך טובא, אך דומני שהדברים ברורים.

באהבה וביקר

אשר וייס

• • •

הרב שמואל אליעזר שטרן, רב מערב בני ברק

בס"ד, ט"ו טבת תשע"ב לפ"ק

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

כבוד ידידינו הדגול והנעלה, האי גברא יקירא, מופלג טובא בתורה ובבירורי הלכות

ידיו רב לו בעשיית חסדים טובים לאלפים, ספרא וסייפא,

מחבר ספרים רבים ונכבדים, מלאים זיו ומפיקים נגה של תורה

מוה"ר ר' צבי רייזמן שליט"א

אחר מבוא הברכה והשלו' למע"כ כראוי וכיאות, ברגשי כבוד ויקר, הנני בזאת אודות שאילתא חמירתא דשטח קמן ברוחב דעתו ועלה בידו הגדולה ללקט ולערך קונטרס מפואר ובו לוקטו בטוב טעם ודעת מילין יקירין בנידון זה וכל המסתעף ממנו.

והאמת היא דהאי שאילה קשה ועמוקה יש להביא לפתחם ולשטוח על שולחנם של גדולי הדור שליט"א, שמהם תצא הוראה לכלל ישראל, והמה יכריעו בזה בגודל וברוחב דעתם, וקטונתי ודלותי מלחווה דעתי, דעת עני, אך לא חפצתי להשיב פניו ריקם ולכן אעלה על הכתב את אשר עם לבבי, לא להלכה וכל שכן לא למעשה.

ועיקר ספיקו הכביר הוא בנושא של השתלת אשכים בגוף של אדם שאין אשכיו ראויים להוליד, האם ההשתלה יש בה מעשה אסור מן התורה או מדרבנן, והספק הנוסף והעיקרי הוא לענין יחוס העובר והולד, האם בהשתלה מעין זו יתייחס העובר הנולד אך ורק לאותו אדם שבו הושלת האשך, או דילמא אין ההשתלה מבטלת מכל וכל את ההשתייכות למשתיל ועדיין קרנא דידיה קבירא ביה ואף אחריו הוא מתייחס.

והנה בשעתו שטחתי שאילתא חמירתא בכגון דא קמיה דהגאון הגדול בעל להורות נתן זצ"ל לענין דין איסור ולענין פסולא דפצוע דכא בכה"ג, אשר דייק טובא ונחית לעומקה של הילכתא רבתא דא בשו"ת להורות נתן ח"ד סי' צ"ח, והעלה בגדלו בתשובתו אלי דלענין איסור ליכא למיחש בהכי, בגוונא שהובר לנו בודאות שהיו האשכים הראשונים פגומים באופן שלא היו מתחילתם ראויים להולדה, ולענין פסולא דפצוע דכא העלה שם בארוכה דכיון דלאחר שהושלת האשך החדש נתאחה עם גוף האדם ונהפך לחטיבה אחת ואפילו אם על ידי הכריתה נהיה פצוע דכא אך לאחר החיבור חזר להכשרו, עכ"ד ועיין עוד שם מה שהאריך טובא בבירורא דהא מילתא כדרכו בקודש.

ברם הגאון בעל להורות נתן שם בתשובתו לא נחית ולא עסק כלל בנידון הך ספיקא לענין יחוס הולד, וככל הנראה דהוי פשיטא ליה דאזלינן בתר המושלת, ומעת ההשתלה ואילך הרי הוא נידון לכל דבר לאביו של העובר שנולד, כן נראה לכאורה מסתימת דבריו שם, אמנם לענ"ד יש להסתפק טובא בהא מילתא וכמו שיתבאר צדדי הספק בדברינו להלן.

והנה זה ברור שאין לדמות האי ספיקא דילן לנידון דהשתלת שחלות מרחל ללאה והמציאות שלהן שונות במהותן, דהנושא של השתלת שחלות בודאי מגרע גרע, דהתם הרי כל השחלה של רחל עם כל הביציות שהיא מכילה מושלתת בגופה של לאה, ונמצא שהביצית המופרית היא הביצית של רחל על קרבה ועל כל

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

אשר בה, ובאופן כזה בודאי שהיחוס של רחל לולד קיים ועומד ואינו בטל כלל ועיקר. [אם כי בשו"ת אבן יקרה הכריע שהולד מיוחס אחר האשה המושתלת כי ההשתלה מתבטלת אליה כמו ילדה שסיבכה בזקינה לענין ערלה, אך באמת אין להוכיח משם מכמה טעמי ואכמ"ל].

אך עיקר הספק דילן הוא בהשתלת אשכים של ראובן אל שמעון, ששם אפילו כשהאשך נקלט ונהפך לאיבר מאיבריו של שמעון, אבל כשאנו מתבוננים היטב האיך נוצר הזרע שבו, הרי לכאורה אף שכן הפרית תאי הנבט המה נובעים מכח שמעון המושתל, אבל הגנים שבתאי הזרע נותרים להיות משל ראובן, [וכן עיקר כח ההולדה אולי נובע מבעל האשך המקורי, ודבר זה לא פסיקא לי ויל"ע טובא בזה], ונמצא שבעצם אין האשך המושתל משמש רק כחממה בלבד שבו פועל כוחו של הזרע של הבעל המושתל בלבד ושייכותו של התורם נפסקת לחלוטין על ידי קליטת האשך בגוף שמעון, אלא עדיין כוחו של ראובן פתוך ביה ותרתי איתנייהו ביה וזה גורם וכיון שכן הרי הולד לכאורה מתייחס אחר שניהם.

ומעתה יש אולי מקום להוסיף ולדון בזה ולומר דיתכן שיהא בכה"ג גם פסולא דפצוע דכא, דמצינן למימר דכל עיקר היסוד שהעלה בעל להורות נתן צ"ל דעל ידי החיבור המחודש חוזר הפסול להכשרו, נאמר רק לפום מה דהוי סבירא ליה לפו"ר דעל ידי ההשתלה מתבטל האיבר המושתל במהותו לגופו של המושתל ונתהפך לשמש כאיבר מאיבריו לכל דבר, אבל למאי דכתיבנא דאף לאחר ההשתלה נשארים תכונות יסוד שמתהווים מכח התורם ותרווייהו איתנייהו ביה, אולי באופן כזה לא אמרינן דחוזר להכשרו, כיון דהחיבור יוצר מציאות חדשה של הרכבה שתלוה אותו לאורך כל הדרך מאן לימא לן אף בכה"ג חשיב האיבר המושתל כנתבטל לגמרי והפסול נפקע וחוזר להכשרו, ושמא מה שמצינו גדר חוזר להכשרו נאמר רק כשהאיבר הפגום מתרפא מיניה וביה ללא שיתוף גופים זרים.

ולהאמור בזה יתכן לומר, דאפילו אי נימא דבעלמא אפילו בהשתלת איברים נמי איתא להך דינא דחוזר להכשרו, כגון קטוע יד או רגל שנפסלו להנחת תפילין ולחליצה דגבייהו מצינן למימר דהחיבור המחודש מחיה ומחזיר אותו לקדמותו, מ"מ היינו דוקא בשאר איברים, אבל באיברי הרביה שטמון בהם כוח הולדה ורביה ויצור המושתלים בו מאדם אחר, והמה נותרים על עמדם במדה מסויימת אף לאחר מכן, יתכן דבהם לא נימא דההשתלה מאחה אותם איחוי מוחלט ובגין כך תחזור להכשרה, וצע"ג טובא בהא מילתא.

והנה לאחר השיחה העמוקה והעניפה שהתקיימה בביתי ובה ניסינו לחדור לנבכי הספק במלוא עומקו והקיפו, בצוותא חדא עם מע"כ שליט"א והרופא הנכבד הי"ו, הרהרתי רבות בנושא זה ונוכחתי לראותי כי לצורך בירור הדברים לאשורם אנו צריכים לרדת לנבכי וסודות יצירת האדם וללבן את כל כוחותיו ותכונותיו הגשמיים והרוחניים, מכח מה הם מתהווים ומהיכן הם יונקים ואיך הם נוצרים והאיך הם מתפתחים, ואין אתנו יודע את הדברים לאשורם, והם דברים בכבשנו של עולם, בבחינת "במופלא ממך אל תדרוש", אי לכך כמדומה כיון שאין בידינו את כל הכלים הדרושים בכדי להגיע למיצוי הלכה זו עד תומה, עד כי יבא שילה, לכן בכגון דא נקטינן דשב ואל תעשה עדיף. [וכמדומה לי שמרן רבינו הגדול בעל שבט הלוי שליט"א נמי לא ניחא ליה כלל בהכי, ואיליו תשמעון].

בברכה מרובה וביקרא דאורייתא, מוקירו ומכבדו כערכו הרם

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

שמואל אליעזר שטרן

על מכתבו של הרב שטרן השבתי:

בס"ד ז' שבט תשע"ב

כבוד ידידי היקר הרה"ג הרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א

השוכן בבני ברק המעטירה ומצודתו פרוסה על כל רחבי תבל בכל התחומים

השלום והברכה!

שמחתי לקבל מכתבו, אולם בתוך הדברים לא הבנתי כוונתו כשכתב "דאף לאחר ההשתלה נשארים תכונות יסוד ומתהווים מכח התורם ותרואהו איתנהו בזה, אבל באופן כזה לא אמרין דחוזר להכשרו וכו'" כיון שהחבור יוצר מציאות חדשה של הרכבה...", ולענ"ד אין הדברים ברורים כלל שהרי גם לב מושתל או כליה מושתלת ה-D.N.A. הינו של התורם ולמרות זאת כולם מודים שהלב בטל בכך ונחשב כשל הנתרם (על אף שה-D.N.A. הוא של התורם). וא"כ מה בכך ההבדל בין הלב והכליה לבין האשך. כל ההבדל הוא לענין הלכות יחוס, אך לא לגבי האיבר עצמו.

שמחתי להיפגש עמו ולדון בהלכות כבדות אלו. תפקידי הוא רק לעורר תשומת לב לרבנים ולגדולי הדור על הבעיות המתעוררות מדי יום ביומו. הרפואה המתקדמת לא רק עומדת בפתח, אלא חדרה כבר לחדרי חדרים והיא בקרבנו. אל לנו לוותר לקהל ההמונים 'אך בידינו את כל הכלים הדרושים... עד כי יבוא שילה, כי תהיה התפוצצות ח"ו בנושא זה או אחר.

לאחר שסיימתי את הרצאתי בנושא בכנס פוע"ה ניגשה אלי אשה, אם ל-3 ילדים קטנים, האחרון הוא שנולד ללא אשכים וביקשה ממני עצה האם לעשות השתלה מאח אחד למשנהו. מקרה כזה ואחרים הדומים לו קורים בשטח ויש צורך ללבן הדברים ולפסוק הלכה.

הכותב בכאב ובדמע

בברכה מרובה ובהדרת כבוד

צביקה רייזמן

הרב שטרן השיב:

ב"ה, יום כ"ח שבט תשע"ב

מה שנתקשה בהבנת הדברים שכתבתי הנני לבארם יותר, יש לי את נטית הלב ואת ההרגשה שאיברי הרביה יש להם מעמד מיוחד, שמלבד התכונות העצמיות שיש בכל איבר ואיבר שבגוף האדם, יש להם ובהם טמון כח הצמיחה והילודה והרביה, שהוא כח מיוחד שהעניק הבורא לאיברים מסויימים, שהם איברי

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

הרביה, שבכוחם ליצור ולברוא חיים חדשים, ואם כי כשהכוח הזה משתלב באדם אחר הרי אותו האדם גם כן יכול להיות הכלי להוציא על ידו מן הכח אל הפועל את היצירה המחודשת, אבל אין להתעלם שיצירה זו מתהווה ונפעלת מכוחו של תורם האיבר המושגל, וכן סבורני שיש מקום רב לומר שאעפ"י שהוא התאחה והתחבר בפועל אל הגוף המושגל, אבל עדיין אין זו סיבה שמצדיקה לדונו כאילו התבטל לחלוטין לגופו של המושגל.

ברגש כבוד ויקר וברוב הערכה וידידות

שמואל אליעזר שטרן

• • •

הרב פרופ' אברהם שטינברג, עורך האנציקלופדיה ההלכתית רפואית

לכבוד

ידידי ורעי הנכבד

ר' צבי רייזמן נ"י

השלום והברכה

על פי בקשתך הנני מעלה בזה הגיונות והערות אחדות על הקונטרס החשוב שלך בירור הלכתי בענין השתלת אשכים. מדובר בעבודה מקיפה ומעמיקה כדרכך בקודש.

אף כי כתבת במבוא שעד כה בוצעה השתלת אשכים אחת בלבד, אך כדרכו של המדע בכלל ומדע הרפואה בפרט – מרגע שעלתה מחשבה והצליחה יבואו בעקבותיה פעולות רבות, וסביר להניח שבעתיד הנראה לעין יהיו יותר ויותר מקרים מעין אלה. לפיכך חשוב הדיון ההלכתי לא רק בבחינת הלכתא למשיחא ודרוש וקבל שכר, אלא דיון שיביא לידי הלכה למעשה (כמובן על ידי הפוסקים המובהקים שבדור).

א. דנת בהבדל בין השתלת שחלות להשתלת אשכים, ולדידך ההבדל המרכזי הוא שתאי הזרע שהם החומר המפרה את האשה נוצרים בגופו של הנתרם ולכן יש סברה לומר שהוא האב. אכן, ברור שמבחינה **גנטית** בכל מקרה התורם הוא האב הביולוגי, ויש לשקול אם מבחינת ההלכה יש לעובדה זו משמעות, ואולי אף משמעות מכרעת, ואז העובדה שחל שינוי **מבני** איננו מספיק להגדרה **המהותית**. ולאחר מכן דימית את קליטת האשך המושגל ללב מושגל, וכשם שהלב המושגל נחשב של הנתרם כן הדבר ביחס לאשך הנשגל. אך לדידי יש הבדל מהותי ביניהם: הלב שתיפקודו הפיזיולוגי הוא להזרים דם לגוף, אכן ממלא תפקידו זה ביחס לנתרם, ואף שמבחינה גנטית אין הוא "שייך" לנתרם, אבל מבחינה תיפקודית

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

הוא שייך לו, וזה מה שקובע ביחס לאיברי הגוף מסוגו של הלב. לעומת זאת, ביחס לאשך, אף אם נאמר שרקמת האשך "שייכת" לנתרם כמו רקמת הלב, הרי כאן השאלה איננה ביחס לתיפקוד רקמת האשך בגופו של הנתרם, אלא ביחס של תאי הזרע המיוצרים על ידי האשך ביחס לצאצא, שהוא גוף אחר וישות אחרת. ואם הצד הגנטי קובע את האבהות, הרי שאין משמעות לקשר בין רקמת האשך לנתרם ולקשר בין תאי הזרע והוולד שנוצר מהם.

ב. בפרק ב [אות א] הובא הסבר מדעי של ידידינו ד"ר אגטשטיין בהבדל בין האשך הימני והשמאלי ההסבר מעניין, אך לכאורה לא ידוע על הבדל אמיתי ביכולת הפוריות בין מי שנכרת או נפגע האשך הימני או השמאלי. אם אמנם יש נתונים עובדתיים להבדל כזה הרי שההסבר המדעי הוא משמעותי, אחרת נראה לפענ"ד שהוא הסבר דחוק.

ג. בפרק ב [אות ד] מה שכתבת במשפט שלפני הסיכום שמותר לאדם לעבור על איסור סירוס כדי שיזכה חברו במצות פריה ורביה מגדר "חטא כדי שיזכה חברך", יש להעיר שבכל הדוגמאות שהתירו מדין חטא כדי וכו' הוא מצב שעשיית החטא הקל על ידי האחד תמנע **בודאות** את החטא הגדול על ידי הזולת. במקרה שלפנינו החטא של סירוס התורם – אם אכן יש איסור כזה במצב הנדון – לא יביא בהכרח לקיום מצות פריה ורביה על ידי חברו, שכן לא ברור שהשתל יתקבל, ושתאי הזרע ייווצרו וכו' וכו'. דבר זה בודאי נכון בשלב מוקדם זה של הידע הרפואי. לפיכך ניתן לומר שגם אם חל הכלל חטא כדי שיזכה חברך הוא דווקא אם החבר יזכה בודאות להימנע מהחטא, אך מי לידינו יתקע שמותר לאדם לעבור על חטא כשיש ספק אם הוא יועיל לחברו?

ד. בפרק ה, בדין ממזרות במצב של תרומת אשך אם תורם האשך הוא יהודי – נראה שיש צד לומר שהמצב יותר חמור מאשר הזרעת זרע של יהודי זר, שכן ידועה המחלוקת אם ממזרות תלויה בביאה או בעצם היצירה מאיסורי כרת ומיתה. אם נלך לצד שהזרע הנוצר באשך המושתל אצל הנתרם הוא בעצם זרעו של תורם האשך, הרי הוא מגיע לרחמה של האשה בדרך של ביאה, ויצא שלכאורה לכל הדעות יש כאן ממזרות, שהרי הזרע הזר לא הוזרק לאשת איש באופן מלאכותי אלא בדרך ביאה. אמנם לא מצינו ממזרות בביאה מותרת בין בעל ואשתו, אך זה דווקא כאשר הביאה מותרת והזרע הוא של הבועל בהיתר, אך כאן הביאה אמנם מותרת אך הזרע הוא של יהודי אחר האסור באיסור אשת איש, והוא דבר מחודש ביותר.

אינני עוסק כעת בסוגיות אלו, ולכן לא יכולתי לעיין בעומק הנדרש, ולא באתי אלא להעיר ולעורר. תקוותי שיהא בדברים אלה תועלת כלשהי.

בברכה נאמנה ובידידות רבה,

אברהם שטינברג

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

• • •

הרב מרדכי לבהר, ראש הכולל, לוס אנג'לס

צום גדליה התשע"ב

לכבוד ידיד נפשי, איש האשכולות, חריף ובקי, אות ומופת לדורנו, דוגמא לתורה ודרך ארץ נתקיים בך, הרה"ג **צבי רייזמן** שליט"א מח"ס רץ כצבי ועוד

אחד"ש וכ"ט

מה שיש לדון לענין יחוס הולד בנוגע להשתלת שחלות ראיתי מה שדנו חלק מפוסקי זמננו בהפרייה מלאכותית, למי מתייחס הולד. בפשטות לפום רהיטא היה נראה כפי מה שהביאו האחרונים ראיות ששם האם תלוי בדין עובר ירך אמו ולכן עד הלידה יש לה שם אם כמש"כ המהר"ל בס' אור חדש על הכתובים. ובמהר"י ענגל בבית האוצר (ח"א כלל ב' דף טו) הוכיח עוד דנעשית אם בשעת הלידה מדברי רעק"א בהגהותיו בשו"ע (יו"ד סי' פז ס"ו) דהסתפק אם טריפה מקרי אינה ראויה להיות אם כיון שקי"ל שאינה יולדת, וכתב שאם הוי טריפה מתחלת לידתה באינה ראויה כלל ללדת, אין בחלבה משום טריפה, ולכא' מוכח מכאן דתלוי בלידה.

ולפי זה היה נראה דהוא הדין בשחלות למרות שיש סברא לחלק כדכתבתם בפנים, מכ"מ מסברא היה נראה בהביצה שיצא ע"י השחלות נהיה חלק מהאם, ובלידה תליא מילתא והאם הפונדקאית נקראת האם ולא התורמת הביצה.

וכמובן אין זה שייך בהשתלת אשכים שאין בזה סברא של עובר ירך אמו, והדרינן לסברות שכתבתם בפנים, וצ"ע בהכרעה בזה.

זהו מה שנראה מסברא להעיר בדברי תורה הנחמדים שכתבתם, בדרך פלפול והערה, ולמלאות בקשתך להעיר כברכה של תורה על דבריך. וכמובן שדברים אלו התלויים בקדושת ישראל מורים לגדולי התורה שלהם מסור כח ההכרעה בזה.

ידידך לנצח

מרדכי לבהר

• • •

רבי יוסף צבי רימון, רבה של אלון שבות דרום

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

שלום הרב צבי רייזמן שליט"א

שמחתי מאוד לפוגשו בכנס פוע"ה ולשמוע את הרצאתו החשובה והמאלפת. דיברתי בכנס עם כבודו שיש לשקול את ההבטים הנפשיים של תינוק, שמורכב משני אבות. החלק הגנטי דווקא לא מאביו אלא ממישהו אחר. יש כאן בהחלט פן אמוני שצריך לבדוק, ואולי לעתים יהיה אפשר לבצע השתלת אשכים אך לעתים אולי נעדיף אפילו אימוץ ילד.

ביחס לנקודות הלכתיות העולות מדבריו במאמר. ישבתי על הדברים עם רבני מרכז הלכה והוראה, ואני מביא כמה נקודות למחשבה:

א. בענין לפני דלפני יש צורך בבירור יותר משמעותי.

ראשית, יש ראשונים שרק התירו לפני דלפני כאשר אין ודאות של החטא, אך כאשר ברור לנו, או קרוב לודאי שיעבור, יש איסור.

עיין לדוגמא רשב"א חולין צג: ד"ה מתני' שולח.

גם לפי דברי תוספות ע"ז טו: ד"ה לעובד כוכבים הדין לא ברור. תוספות שם כותבים שכיון שגוי איננו מצווה על לפני עור, אין איסור לתת לגוי הראשון אף שהוא ימכור לשני והשני יעבור על איסור. אמנם, גם בדברי תוספות אפשר לומר שמ"מ אין כאן ודאות גמורה כיון שאם היתה ודאות גמורה זה נחשב כאילו הישראל מסר לגוי השני. אך גם אם נניח שפורמלית כיון שמכר לראשון זה לפני דלפני אף שבודאי ימכור לשני והשני בודאי יעבור על איסור, עדיין במקרה של ניתוח הדבר צע"ג.

1. אפשר לומר שמראש אין באמת אמירה דוקא לנכרי אחד לעשות את הניתוח. כאשר מתאשפז בבית חולים לניתוח מראש ה"אמירה" מתייחסת לכל מי שאמור לטפל בחולה.

2. גם אם נניח שיש אמירה לראשון, מ"מ, המנתח הרי מנתח את הישראל עצמו. ולא מדובר על חפץ שניתן לראשון והראשון מסר לשני, או אמירה לראשון לעשות סירוס בחיה והראשון אמר לשני. השני עושה סירוס באדם עצמו, ואם כן כיון שהוא יודע שהוא נותן אפשרות לכל מי שמנתח לסרס, אין כאן בכלל אדם שני כיון שהוא עצמו המנותח, ועל ידי הסכמתו השני יכול לנתח.

ויתכן ששתי הטענות הן אותה טענה. אך בכל מקרה נראה שקשה מאד לומר שיש כאן לפני דלפני.

בנוסף, יש מקום לדון בלפני דלפני כאשר באופן מפורש הישראל מעונין בכך שהגוי יעבור על האיסור, וזאת כל המטרה, בניגוד למקרה שבו אין לו שום ענין שיקריבו את הבהמה או את הלבונה לע"ז, אלא שיש חשש סביר או ודאי שכך יקרה. במקרה כזה צ"ע אם שייך לומר שזה לפני דלפני כיון שהאיסור עצמו נעשה מכח הישראל שמצווה על עשיית האיסור. לפי זה גם אם ישראל יאמר לנכרי שיאמר לנכרי אחר לסרס בהמה אין כאן יתר של לפני דלפני.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

ב. בענין הדיון של חטא כדי שיזכה.

1. בכל הדיון לא מצאנו היתר לעבור על איסור דאורייתא שיש בו מלקות מצד הסברא של חטא כדי שיזכה. מדובר על איסור דרבנן או על איסור עשה.

2. גם לפי המהלך של ר' חיים, אף שאפשר לומר שכל מי שעוסק בניתוח מקיים מצות שבת, אף שבשלב של כריתה מן המנותח הראשון אין כאן פעולה שמאפשרת שבת, עדיין לא מצאנו היתר לעבור על איסור לאו בגלל המצוה הכללית של שבת. ונראה פשוט שבלי מקור מפורש אין אפשרות לטעון שאמנם מצוה כללית של שבת יכולה לדחות איסור דאורייתא, ואף שאפשר לטעון שכוונת רב חיים היא שמצות שבת כלולה במצות פרו ורובו, ויש קיום של פרו ורבו בקיום מצות שבת, ואם כן יתכן שיש כאן ממש עשה של תורה שיכול לדחות לא תעשה, הדבר לא מסתבר. ובודאי שבלי מקור מפורש אי אפשר לפסוק כך. יותר מסתבר שאמנם מדובר על עשה של דברי קבלה, אך די בכך לענין דין של חטא כדי שיזכה חבירך. דהיינו, כיון שזוכה בעצמו בעשה של דברי קבלה, די בכך להתיר את האיסור של לעולם בהם תעבדו. וגם אם נאמר שיש כאן הלמ"מ צריך לדון אם די בכך לדחות לאו מפורש.

ג. בענין איסור חבלה

רמ"ה בשטמ"ק ב"ק צא: ד"ה רב חסדא כותב שלהלכה רשאי לחבול בעצמו אך לא בממונו.

ד. בענין ספק ממזר בסוף דבריו

החשבון הראשון מובן: ספק אם בהשתלת אשך של התורם או הנתרם, ובזה אמרין ספק ממזר מותר מדאורייתא. ספק שני, גם אם שייך לתורם מחלוקת פוסקים. במקרה כזה אפשר לומר שכיון שיש ספק אם גם לפי הספק שיש לנו עדיין יתכן שהוא כשר לגמרי, מתירים.

אך בציטוט מן הרב שטרנבוך לא ברור מה השורה התחתונה. עדיף להביא ציטוט שבו מבואר שבמקרה של מחלוקת פוסקים נחשב ספק גמור במקום שאין רוב ברור לאיסור. לפי הציטוט שמובא, למעשה הרב שטרנבוך איננו סומך על כך שכאשר יש רוב לאיסור אמרין שמדאורייתא ספק ממזר. הוא מצרף לסניף כשיש צדדי היתר שאינו אפילו ספק ממזר.

אני מבין שהכוונה היא שכיון שיתכן שהזרע נחשב של הנתרם, יש צד היתר שאינו אילו ספק ממזר, ובמקרה כזה אפשר לצרף להתיר גם אם רוב הפוסקים היו סבורים שיש כאן בעיה מדאורייתא.

אך מלשון של הרב שטרנבוך לא נראה כך. נראה שרק במקום שיש כבר צד להתיר לגמרי הוא מוכן לצרף כסניף גם את הענין הזה. אך כאן אין צד להתיר לגמרי אם נאמר שמדובר על ספק של מי הזרע בלי להסתמך על האג"מ.

אך אפשר לומר שנידון של הרב שטרנבוך הוא כאשר הספק הראשון בנוי על כך שגם מיעוט פוסקים מועילים ליצור ספק, אך אם נפסוק לפי הרוב יש ודאי ממזר, ושוב ספק אחד לא מתיר. ואילו כאן קודם צריך

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

לדון של מי הזרע, ובזה אין רוב פוסקים לאסור, ובודאי נחשב ספק ממזר. כיון שהגענו למצב של ספק ממזר לפני שצריך לדון במחלוקת בין האג"מ והאדמו"ר מסאטמר, שוב אפשר לומר שמדין ק"ו אפשר לומר שהמחלוקת הזאת יוצרת ספק נוסף אחרי שכבר הגענו למצב של ספק ממזר שמותר מדאורייתא. ובמקרה כזה ספק דרבנן לקולא. מ"מ, כדאי לנסח את הדברים בצורה בהירה יותר.

אלו רק הערות נקודתיות אבל המהלך בהחלט יפה, חשוב ומרשים.

ברכת ה' עליכם, יוסף צבי רימון

לאחר קבלת המכתב השבתי:

כב' ידידי החשוב הרב יוסף צבי רימון שליט"א
 רבה של אלון שבות דרום ור"מ בישיבת הר עציון
 איש אשר תלמודו בידו ומצודתו פרוסה על הכל.

שלום רב!

גם אנכי שמחתי בפגישתנו פנים אל פנים, ובמיוחד עתה זכיתי וקיבלתי ספריו המאירים בנושאים שונים ומגוונים המרהיבים במחשבתם ובהגיגם. כה לחי! המשך במלאכתך התוססת והרויה!

בענין הנקודה ההלכתית החדשנית שהעלית לפני דלפני; אמנם הבאתם את דעתו של הרשב"א שבדבר שקרוב לודאי שלבסוף יכשל אסור גם בלפני דלפני, אך עיין בחידושי המאירי (ע"ז יד.) "ואע"פ שיש לחוש שמא ימכרנה לדלת העם להקריבה.... חזר החשש להיות ישראל עצמו אוכל האיסור וכן מה שאמרו למטה שלא למכור דבר האסור למכור לגוים לישראל החשוד למכור לגויים אף בזו חזר החשש להיות ישראל שני עובר על לפני עור אבל כל מגוי לגוי אין חוששין בלפני דלפני", משמע מדבריו שרק במקום שישראל יכשל באיסור בסופו של דבר אזי אסור, אך בלפני דלפני דעכו"ם אין לחשוש.

וכן מפורש בשו"ע (אה"ע, ה, יד) שמותר למכור לעכו"ם תרנגולין אף שקונה ע"מ לסרסן אם ידוע שנותן לעבדו לסרס ואינו מסרס בעצמו, וכן מפורש בתרומת הדשן (סימן רצט) שהוא המקור להלכה זו וכן בנושאי הכלים (בית שמואל, ט"ז) שהוא משום לפני דלפני דמותר. הלכה זו נפסקת בשו"ע ללא כל חולק.

בענין הנושא של חטא כדי שיזכה, אין אני מסכים עמכם. אני מצרף את ש"ע יור"ד ס' קפא הלכות גלוח הלכה ו' שבו נפסק שאשה מצווה במצות הקפה וי"א שאף שמותרת להקיף פאת ראשה אסור להקיף פאת ראש האיש ור"ע איגר על המקום שואל, שלכאורה צריך הדבר להיות אסור משום לפני עור דמכשלו להא

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

דניקף, "ואולי י"ל דבזה ליכא איסור מדין מצווה להפרישו דאדרבה במה שהיא מגלחת אותו בזה מפרישתו... והיה עובר בב' לאוין וע"י שהיא מגלחתו מפרישתו מלאו דמקיף" עכ"ל.

הרי ברור שאומר רע"א שרשאית לעבור על לאו של לפני עור כדי להצילתו מלאו אחר, האם זה לא בבחינת "חטא כדי שיזכה חברך"? אמנם רע"א אומר שהיא לא עוברת על הלאו של לפני עור (ליכא אסור), ולענ"ד אם מתירים לאדם לרדות פת עובר חבירו שלא יעבור על אסור דאורייתא, כנראה הוא גם לא עובר על אסור רדיה...

נכון אמנם שאין לי הוכחה שיש היתר לעבור על אסור דאורייתא שיש בו מלקות, אבל על לאו גרידא (כלפני עור לא תתן מכשול) נדמה לי שזו הוכחה נכונה.

בברכת תודה ובידידות מרובה

צביקה רייזמן

יום ד' ט' שבט תשע"ב

הרב רימון השיב על המכתב:

שלום הרב רייזמן שליט"א

נהניתי מאוד מדבריו, ונהניתי לראות איך שלמרות עסוקיו הרבים מוצא זמן ללמוד תורה ולהעמיק בה.

אכתוב התייחסות קצרה לדבריו במכתב האחרון, וישר כוח על כל החוברת היפה בנושא זה.

א. בענין לפני דלפני אמנם לא נפסק כרשב"א.

ב. עדיין צריך לקבוע שאמנם זה לפני דלפני כאשר מדובר על אדם שהוא המנותח וגם השני צריך את הסכמתו, אלא שהסכמתו מראש כוללת גם את השני. דבר זה שונה ממקרה שבו מכרו וכדומה והדבר כבר איננו ברשותו אלא שבהמשך יעשו בו איסור. במקרה של התה"ד והרמ"א אחרי שהישראל מכר לגוי, שוב אין לישראל קשר לחיה, והגוי השני שמסרס איננו צריך את הסכמת היהודי המוכר. במקרה של ניתוח - היהודי איננו בבעלות הגוי הראשון, האישור שהוא נתן לגוי הראשון כולל גם את השני, ובלי זה הרופא השני איננו יכול לנתח אותו. כיון שכן נראה שקשה יותר לומר שיש כאן מקרה של לפני דלפני.

ג. בענין לפני עור - דין לפני עור שונה בתכליתו. יתכן מאד שאין איסור לפני עור כאשר מכשילים אדם באיסור קל כדי להציל אותו מאיסור חמור וכבר דנו בזה פוסקים של דורנו. עיין מנחת שלמה חלק א' סימן לה אות א שדן בהחלפת יין של טבל דרבנן במקום יין של ערלה דאורייתא. מ"מ, בדבריו מבואר שלפי הצד שמותר אין כלל איסור של לפני עור ולא מדובר על דין חטא כדי שיזכה חברך. כיון שכן חזרה הטענה שלא מצאנו חטא כדי שיזכה חברך באיסור לאו.

• • •

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים

בס"ד, שלו' לרב רייזמן נר"ו, אחדשה"ט

מאוד שמחתי על ההזדמנות לראות את פניך בכנס פוע"ה, אחרי זמן רב שבו שמעתי את שמעך.

ייש"כ על השיעור היפה בכנס פוע"ה.

נדמה לי שהסברא שאמרת, שגם מי שיחמיר ולא יחשיב השתלת שחלות כאילו הביציות הן של האשה המושתלת מסיבות שונות – יודה שבאשכים הדין יהיה שונה, מפני שהם ממשיכים ומייצרים זרע חדש בניגוד לשחלות שרק שומרות את הביציות איתן האשה נולדה – היא סברא חזקה כברזל. אכן, המשמעות של הבעלות על החומר הגנטי בעיניו ברורה כשמש, וקשה לנו בראש ה'מודרני' שלנו להתייחס בקלות לחומר גנטי של שרה כאילו הוא שייך לרבקה ושהיא תחשב האמא לכל דבר, אך בהלכה אין מושג כזה 'חומר גנטי', ואין שום סיבה לא לומר שכאשר השחלות מחוברות לגופה ובטלות לגביו הן חלק ממנה, והילדים שנולדים מהם הם ילדיה, וק"ו בן בנו של ק"ו כאשר מדובר על אשכים הממשיכים ומייצרים זרע חדש, למרות שיסודו בתאי האב של הזרע של ראובן, שאחרי שאשכים הושתלו אצל שמעון ובטלו לגבי גופו – הזרע החדש הוא לגמרי של שמעון, גם אם מבחינה גנטית הוא 'שייך' לראובן. יתכן מאוד שלציבור שומר המצוות זהו באמת הפתרון האופטימלי למי שאין לו זרע, שהרי תרומת זרע לכל השיטות, גם לדעת הרב פיינשטיין, בין אם מיהודי ובין אם מגוי, הוא ענין בעייתי מאד מאד גם הלכתית וגם רגשית.

כל טוב, ושוב ייש"כ, הק' יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים

לאחר קבלת המכתב השבתי:

כבוד הרב ד"ר יואל קטן הי"ו

השלום והברכה!

שמחתך היא שמחתי, כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. ובמיוחד שמחתי להצלחת הכנס, בפרט לאור ההפגנות והתקשורת הקולנית כנגד מכון פוע"ה.

לגופו של דבר, הנך צודק שיש לחלק בין השתלת שחלות שבהן ביציות הנמצאות בגוף האשה מיום הולדה לבין אשכים המייצרים זרע כל העת, וכבר הבאתי זאת בקונטרס שחולק בועידה.

אולם יש לזכור שגם האשך אף שיש בו זרע חדש, עם זאת נוצר מתוך תאי נבט ראשוניים שהוא מן התורם, וזוהי הסיבה לספק בנידון.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

יתירה מזאת, גם אם נחליט שהגנטיקה (D.N.A) קובעת אז אין הבדל בין תרומת אשך לשחלה ובשניהם ה-D.N.A של התורם. אמנם נכון שאין מקור הלכתי למושג של ד.נ.א אך כמעט כל הרבנים הפוסקים שעמם שוחחתי בשבוע שעבר (ועוד לפני כן) לא שוללים את האפשרות שבסופו של דבר יש להתייחס אל ה-D.N.A ובכך לקבוע את היחוס, אך חשוב שהדבר יגרום למהפכה הלכתית שתגרוור אחריה השלכות אחרות נזהרים מלקבוע ברורות וישירות כך.

ולמעשה נותרנו ללא הכרעה, ומחלוקת הפוסקים נותרה ונשארת ואין שמחה כהתרת הספקות.

בברכה ובידידות

צביקה רייזמן

יום ד' לפרשת וארא תשע"ב

• • •

הרב יצחק מלבר, ראש מכון תורת המשפחה

לכבוד הנגיד הנכבד הרב הגאון ר' **צבי רייזמן** שליט"א

מחבר סדרת הספרים רץ כצבי

אחדש"כ בידידות ובברכה

לחביבות הדברים, הנני להעיר כמה הערות קצרות בנושא הזה.

א. בפרק א [אות ב] הבאתם מד"ר אגטשטיין הסבר על שיטת הר"ת לחלק בין ביצה של צד ימין לצד שמאל, וזה מאוד מעניין, והשאלה הוא במציאות היום מה המחקרים אומרים, כי לפי מיטב ידיעתי אין הבדל מעשי ובשניהם יכול אדם להוליד בביצה אחת, וכפי הבנת הפוסקים דברי הר"ת הרי ההבדל לכאורה מיוסד על זה אשר ביצה בצד ימין הוא הכרחי כדי להוליד, וזה מציאות אשר השתנתה, ולכן התירו המהרש"ל ועוד פוסקים וסוברים שאין הבדל בין צד ימין לצד שמאל, והשאלה נוגעת למעשה, כי אם ימצאו הרופאים שבאמת יש גם היום מציאות אשר צד ימין מעכב הרי שגם היום צריך לעשות הניתוח תמיד רק בצד שמאל, וזה הוא שאלה שנחלקו בזה הפוסקים בדור האחרון.

בכל אופן הסברא מאוד טובה, ואולי בגלל שאינו הכרחי אלא לפעמים, לכן כתבו התוס' בלשון 'טוב להחמיר' 'אם אפשר' ולא כתבו בלשון ודאית, כי לפי הסברא הזה באמת אין כאן הכרח לצד אחד אלא שיתכן יותר לקלקל ולכן עדיף בצד שמאל.

וזכיתי לראות התשובה של הגאון ר' מאיר בראנסדארפר זצ"ל בספר שלא יצא עדיין לאור, והוא ילקוט תשובות אשר הוקלד מתוך הפנקסים שהיה כותב תשובות קצרות, והראה לי את זה בנו הגאון ר' משה שליט"א רב היכל הוראה בירושלים, ושם כתוב שאלה על הפרייה חוץ גופית שנשאל עליו לפני עשרים

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

וחמש שנים וכתב שתי נקודות א' שיש בזה יחוס וקיום מצות פו"ר, וב' שיש חיוב למי שנקלע למצב כזה, שלא יכול להוליד בדרך אחרת, לעשות הפעולות הללו כי זה מצותו, והיינו שדעת ר' מאיר שאין זה רק מצוה קיומית כדעת רוב הפוסקים שסוברים שאם עושים הפעולה ונולד יש בזה קיום המצוה, אבל אינם סוברים שהתורה חייבה לעשות השתדלות כל כך גדולה בפעולה רפואית כזה, אבל ר' מאיר סובר שזה מכלל החיוב.

וזה נוגע למעשה אם אפשר לכפות על האשה במצב שהיא אומרת שהיא לא רוצה, כי אם אין בזה חיוב אז בודאי שאי אפשר לכפות, אבל אם זהו חובת המצוה הרי שלפי החתם סופר באבן העזר סי' כ' יתכן שיש אפשרות אפילו לכפות עליה אחרי שיש היום חרם דרבינו גרשום.

ב. בפרק א [אות ד] בשאלה ההלכתית על הניתוחים אשר נקראים TESA והבאתם את גדולי הפוסקים שסמכו על הים של שלמה, להתיר לעשות ניתוח אם יודעים בבירור אשר הוא מתקן, והבאתם את המחלוקת של החזון איש והשבט הלוי באשר מפורש בחז"ל אשר אין מוליד והמציאות השתנה האם אנחנו אומרים שכיון שהיום מוליד אין בזה איסור פצו"ד כי הרי כל האיסור תלוי בדין קלקול יכולת הולדה לדעת רוב הפוסקים. וכן הארכתם להביא כל השיטות והצירופים שהפוסקים דנו להתיר ניתוחים הסבוכים הללו ועיי"ש באריכות נועם. השאלה המרכזית אשר נוגע היום בניתוח שנקרא מיקרו טעסא אשר נקרא בשם 'שיטת שלעגל' הוא כאשר יש לפעמים שהניתוח גורם לקלקול ההורמון 'טסטוסטרון' אשר הוא כידוע אחראי על יצור הזרעונים, ולכאורה אם מקלקלים יצור ההורמון הזה הרי גורמים לפצו"ד, כי לפי הכלל שהכל תלוי בקלקול כח ההולדה הרי שקלקל כח ההולדה.

ולכאורה דברי הים של שלמה לא ברור שיש כאן, כי נסתפקו הפוסקים בכוונתו, ויש שמדייקים מלשונו שרק אם יודעים בבירור היטב שאינו מקלקל כח ההולדה אזי מותר, כי כך מבואר בלשון הים של שלמה, ואם כן בכה"ג הרי אין יודעים בבירור וא"כ אולי בזה אין היתר.

והגם שיש לדון על עצם היסוד הזה, כי הרי במשנה ובשולחן ערוך מבואר רק שלש אברים והורמון טסטוסטרון אינה נמנית בדברים אשר גורמים לפצו"ד, אבל אמר לי ידידי הרב יונה הוכמן שליט"א סברא עמוקה, כי הרי מבואר בפוסקים רבים שהובא בספר שלכם, דדין פצו"ד תלוי בקלקול כח ההולדה, ולכן מקילים באופן אשר אין קלקול כח ההולדה, וזהו דעת רוב הפוסקים, ואם כן כי היכי שמקילים כך צריך להחמיר, והיינו באופן כזה אשר מקלקלים כח ההולדה בלי לקלקל אחד משלש האברים נמי צריך להחמיר.

אמנם יש מקום נרחב להקל בזה, וכתבתי בספר תורת המשפחה ח"ג באריכות בנושא הזה אשר צרפתי לכם בדוא"ל, והבאתי שם פוסקים רבים אשר יש לסמוך עליהם והוא החתם סופר שכתב על פי הסמ"ג להקל אם הכוונה של הרופא היה לתקן ולא היה בפשיעה, וכמו שפסק הלכה למעשה המנחת יצחק וכתב במפורש אשר גם אם יצא קלקול אבל אם כוונת הרופא היה לתקן הרי זה היפוך כוונת האיסור של פצוע דכא ואין בזה שום איסור.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

וכן יש לדון בזה מצד אחר, כי הרי היום אפשר להוסיף לכל אדם גלולות אשר מכילים ההורמון הזה 'טסטטרון' וכבר ידוע בעולם הרפואה דבר זה וכל האנשים אשר סובלים בחוסר ההורמון הזה מקבלים את הגלולות הללו, ואם כן הרי יש לומר שאין זה נחשב לקלקול, ואולי זה תלוי בסוגיא של חוזר להכשרו, כאשר הבאתם בספר שיטות רבות שמקילים וסוברים שפסול פצוע דכא חוזר להכשרו.

החותם בברכת התורה

יצחק מלבר

• • •

הרב דניאל נתן כהן, ראש כולל מנחת שלמה, ירושלים

א. בעניין הדמיון להרכבת צעירה בזקינה, הנה לכאורה שונה מעמד האילן והגדרתו ממעמד אדם וגדרו, (ולהעיר "כי האדם" וכו' פרש"י כידוע בלשון שאלה...) כי הרי אילן סיבתו להקרא בכלל אחד או שניים היא מחמת היחס הדיני אליו ואחר שיש נפק"מ להיות בכלל אחד או שניים, מדיניו אלו יוצא גדרו לדון מהו הטפל למה במעשה הרכבה זו, וכאן במילא יש לדון כהרכבה מיזוגית כמש"כ ה"משנה הלכות" במכתבו, זצ"ל, אך האדם עצם מעמדו הוא כיישות העומדת לעצמה בעצם, הן מבחינה דינית כי הוא המחוייב דינים כלפי הכל, והן רעיונית (שלא לומר אתית ופילוסופית) ולכך לעולם אין שני אנשים יכולים להיחשב אחד, ואחד אינו שניים. (אלא בחובה ציבורית וכו' כמו שהערתם נפלא במק"א) ולכך נקודת הנידון לחבר בין שני עצים שאפשר עקרונית לומר שהם שניים שנהיו לאחד, לבין אדם שלעולם הוא אחד, הוא נקודה שונה לחלוטין, שאין לו שום נקודה שיכול להיות במה שהוא אחד עם אדם אחר, בעניין סרק ופירות, בין שנהיה סרק שאינו מוציא זרע כלל, מזקנתו, שאז סו"ס אם נמצא דרך להצעירו שוב הוא נותן זרע. לבין סרק שאין פירותיו שראויים למאכל אך סו"ס מוציא זרע למינהו, ולכאורה שוב ל"ש לדמות להשתלה דשחלות. דשם אם היא עקרה ממילא בעצם בריאתה היא כאילונית, וזה גדרה, וממילא שיש לדון החיבור בנקודה אחרת.

ב. בענין חבלה ופצו"ד, אך אתמול יצא לי לעיין בספר נועם א' מהאתר הנפלא היברובוקס ושם מלבד שדנו בכל עניין ההזרעה המלאכותית הרבה הגרש"ז ועוד מגדולי ישראל, ישנו מאמר רחב ונפלא מהרב ב.מ. בירג על ניתוח פרוסטט שדן בעניין פצו"ד גם במקום שאין נראה דהיינו השביל הפנימי, וכו' ויש לדמות הרבה לכאורה לנידון דידן.

ונזכרתי שסיפר לי הרב הנ"ל ה"ה הגרב"מ אזרחי שליט"א, שכשנכנס להגר"י מסאטמר אמר לו הגר"י "המאמר בנועם על הפרוסטט?" מלבד הפיקנטיות שבעניין ואיך שהיה האדמו"ר ענק ובקי אפי' בנועם, ובוודאי בכל העניין הנדון שם, נפלא, (קצת להעיר ששם הרי נדון עניני ההזרעה בהרחבה משנת ח"י, אך מכתב הגה"ק מסאטמר זצ"ל הופיע כלפי מרן הגר"מ בכ"ד, יל"ע...) ובכלל הלוואי ויוסברו לי דברי האדמו"ר של"ז להבינם כלל היאך בלא חיוב כרת ומיתה הוא ממזר וכו' צע"ג. כמש"כ הגר"מ זצ"ל, וד"א

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

מצאתי שמביא מהחת"ס שכתב ש"וודאי אין לומר שום דינים מטעמים שבאו בראשונים אחר חתימת התלמוד, לדינא, כלום, לפלא שנעלם מעיני הגר"י מסאטמר זצ"ל.

ג. יש להעיר גם בנושא זה של ה D.N.A (לא של האילן ... דאף שלכל בריה D.N.A משלה, אך היחס הדיני אליו הוא נגזרת מההתייחסות אליו כדבר לעצמו, ובזה ברור לכאורה שדינית אין כל מניעה מלומר ששני אילנות גמורים נהפכו לאחד, וממילא השאלה אם להגדיר הצעירה או הזקינה כהאילן עצמו הוא נידון מה העיקר ביחס מציאות כלל בנה"א, לכאורה, וכמש"כ אפשר שזה כוונת הגרש"ז ועוד). שלו יצויר שבשיבוט מתא D.N.A של אדם ישבטו אחד הדומה לו שלא על ידי זרע, אלא בחתיכת בשרו או שערו וכדו' לכאורה פשוט הוא שא"א לקוראו בנו (ובדרך צחות אמרתי שהמשובט הראשון היתה אם כל חי שלוקחה מעצם מעצמיו של האדם, מצלעו, אך אין בה דין בת כמובן) וזה משום שלא ה D.N.A קובע שם אבהות אלא רק תולדותיו הם ילדיו, ותולדה דרך לה כדרך ריבוי כל בני האדם, לכן אם הבנתי נכון כאן בנושא זה הנידון הוא משום שה D.N.A קובע בזרע עצמו, וממהות ענינו [על ידי תאי הנבט] לכן אפשר לצדד כי הם מוגדרים לזרעו של התורם, ולקביעה זו שפיר אפשר לומר דכיוון דכך מהותו של הזרע להנבט מדבר אשר ה- D.N.A של התורם תולדת הזרע היא מהתורם וממילא קביעת יחס של תולדה לו כדרך תולדות ב"א וריבויים היא לתורם. וזה מגוף הספק שבקונטרס.

[במש"כ הרב בירג שליט"א לכאורה בנקודת הנידון בחידוש חזו"א על חוט הפנימי יש דהנידון בדבר שאינו ניכר בעצם לסירוס, ואפילו בניכרות חיצונית כזו, וכן הנידון של צורך רפואה ובידי רופאים וכו' כמש"כ כתבתם בקונטרס הנפלא, וא"כ כ"ש כלפי המושג בכה"ג שכל עניינו אינו ניכרות סירוס, אולי.

החת"ס ראיתי בגוף המאמר של הנ"ל שם אהע"ז י"ז "שאין לסמוך על טעמי המקרא שהמציאו חכמים אחר חתימת התלמוד" ולכאו' כל טעם הגה"ק מסאטמר הוא כזה, והאם אישה המביאה עצמה בכוונה לאמבט בעדים וכו' תתחייב מיתת ב"ד, או שדווקא כריתות, לצערי ל"ז הבינו].

תודה על הכל

דניאל נתן כהן

לאחר קבלת המכתב השבתי:

כבוד ידידי היקר והחביב איש עדין ורב מעש

הרה"ג הרב **דניאל כהן** שליט"א, ראש כולל מנחת שלמה בבית וגן ירושלים

והעושה ומעשה לישיבה המעטירה עטרת ישראל, השלום והברכה!

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

במענה למכתבתך במה שכתבת לחלק בין עץ השדה לאדם, אכן יש דברים רבים השונים ביניהם ויתכן שזו ??? הייתה של ר' שלמה זלמן זצ"ל (בדברי פרופ' שטיינברג בקונטרס) אולם עליך לדעת שגם לאילן ולכל עץ ישאת ה-D.N.A שלו כשם שלכל אדם יש, וא"א שלא לתת תשומת לב לכך.

מאמרו של ידידינו הרה"ג ב.מ. בירג בנועם מתייחס לשבילי הזרע הפנימים בלבד, וידוע כבר חידושו של החזו"א שבשבילי הזרע הפנימיים אין אסור סרוס כלל.

ובמה שתמהת על דברי האדמו"ר מסאטמר, אם תעיין בדבריו המובאים במאור (טז, ט) תמצא שאכן כך כתב, שיש בכך אף אסור כריתות "נמצא לדינא המביאים זרע של איש אחר לתוך אשת איש עוברים על איסורי עריות של אסורי כריתות ר"ל", ולשיטתו יש כאן ממזרות. חד וחלק!

בברכה ובידידות

צבי רייזמן

• • •

הרב הרשל רייכמן, ראש ישיבת רבינו יצחק אלחנן, ניו יורק

לכבוד הרב ר' **צביקה** שליט"א

הקונטרס שלכם הוא נפלא ונהנתי מאוד מהעמקות והבהירות והבקיאות שבה.

והנה כמה הערות קטנות שעלו בדעתי בשעה שעיינתי בה.

(א) אתם דנים על הענין של נסתרים והענין של סירוס אחרי סירוס והובא שם השוואה לדין ניקף שאסור לו להיות ניקף גם כשאינו עושה מעשה הקפה. ובאמת ברמב"ם לא מצאתי איסור על המסתרים אלא רק על המסרס. ויש מקום לחלק בין ניקף למסתרים כי עיקר איסור בהקפת הראש הוא עצם ההקפת הראש. משום כך גם הניקף שראשו ניקף נאסר, בניגוד לסירוס ששם עיקר האיסור הוא לעשות מעשה סירוס והראיה לכך שיש איסור לסרס אחרי סירוס ומוכח מכך שעצם האיסור הוא מעשה הסירוס ולא חלות הסירוס בגופו של האדם. ועוד נראה שאפשר לומר עוד סברא, דהיינו דגם אם יש איסור להיות נסתרים גם זה בדומה לניקף כשחל בגופו של אדם, דהיינו כשנעשה סריס שאינו יכול להוליד יותר. אבל בנעשה בו מעשה סירוס במקצת בעלמא שיוכל להוליד אח"כ, אין איסור חל על הנסתרים שהרי הוא עדיין יכול להוליד ולא נעשה סריס ומעשה הסירוס שעשה המסרס לא מצטרף למסתרים שלא עשה מעשה סירוס כלל.

ועוד אפשר להוסיף שבאיסור הקפת הראש הניקף נאסר מפני שהוא נראה כמו כומרי ע"ז שלפי הרמב"ם זהו יסוד האיסור של הקפת הראש שלא להדמות לכומרי ע"ז כמו שביאר במו"נ וגם שם איסור הקפה במשנה תורה בהלכות ע"ז משא"כ באיסור לסרס שהאיסור הוא לעשות מעשה אכזריות כמו המצרים והכנענים והאיסור הזה חל על המסרס בלבד ולא על המסתרים.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

ב) באופן של השתלת אשכים מאדם אחד לשני, המסתרס הוא נרדם בשעת הניתוח וא"כ אינו אלא מתעסק בעלמא ואין עליו איסור כלל גם אם ננקוט שיש איסור להסתרס. כך שמעתי מפי מו"ר הרב זצ"ל מהגר"ח שמתעסק אינו מעשה עבירה כלל ומותר, שלא כמו הגרעק"א זצ"ל דסבירא ליה שמתעסק עשה מעשה עבירה.

ג) דנתם בדין של לעולם בהם תעבודו כשמשחררים עבד לצורך מצות פרו ורבו שהיא מצוה רבה והבאתם דברים יפים בענין. אלא רציתי להוסיף ששמעתי מפי מו"ר הרב זצ"ל שלעולם בהם תעבודו הוא רק קיום עשה ולא איסור עשה ומשום הכי מצוות אחרות וגם אנשים אחרים יכולות לדחות את המצוה שלעולם בהם תעבודו, אבל במקום איסור ממש לא אומרים בכלל חטא בשביל שיזכה. וכמדומני שהרב זצ"ל אמר שזה שיטת הרמב"ם. וראיה ליסוד רבנו הוא ממנין המצות שלרמב"ם שמנה מצות לעולם בהם תעבודו (מצוה רלה) ובדרך כלל רק מונה קיום עשה ולא איסור עשה.

ד) דנתם באריכות האם אבר שמושתל מאדם אחד לחברו הופך להיות אבר של עצם גוף המקבל והבאתם כמקור לדיון ענין של ילדה שסיבכה בזקנה. חשבתי שאולי יש עוד דין שאפשר לדמות והוא הדין בשופר של סתימת הנקב שאם השופר התקלקל שסותמים אותו במינו ומחזירים את הקול של השופר, הסתימה בטל לשופר ונחשב לשופר אחד ולא שני שופרות והשופר כשר. ובדומה לכך יש דינים של סתימת כלים בהלכות טומאת כלים. ויתכן שאותו מושג גם חל בגופו של אדם שגם כן אפשר להחשב כמו כלי ובכן כשמשתילים אבר מגוף אדם אחד לחברו וע"י כך בגוף של השני נסתם חור ועוד שעכשיו הגוף של השני פועל כמו שהוא צריך לפעול כפי בן אדם רגיל, יש כאן חלות דין של סתימה והאבר המושתל נחשב לסתימה ובטל לגוף של השני.

ה) בענין היחוס של הולד בעובר המושתל ובכל מיני אופנים. מעניין מה שהרב זצ"ל אמר פעם בביאור תוספות במסכת סנהדרין והבאתי זה בקונטרס הגירות ברשימות של מסכת יבמות (עמוד תקכב) לתאומים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה שיש להם דין אחים מן האם, ונסתפקו בתוספות אם יש להם דין אחים בנוגע לדין ירושת האם ולירוש זה מזה. וביאר הרב שעריות תלוי בשם שאר בשר שיש להם עם האם אבל ירושה תלוי בדין משפחה שאולי אין להם מן האם. וביאר הרב זצ"ל שדין שאר בשר תלוי בלידה שיש להם מן האם שהולידה אותם, משא"כ בדין משפחה שזה חל על ידי יצירת הולד ונוצרו כעכו"ם ועל זה חל דין גירות שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי בבטן האם, והלידה לא יכולה בעצמה להוחיל דין משפחה ומשו"ה אין להם דין משפחת אם. ולפי זה יוצא שבשאלת יחוס העובר בהשתלה, שדין המשפחה יחול עם האשה שביצתה מתעברת ואילו דין שאר בשר חל עם האשה המולידה.

ו) בענין המחלוקת בן הגאון מו"ר הגרמ"פ והרבי מסאטמר בממזרות, דעת מו"ר הרב זצ"ל היתה ממש כמו הגרמ"פ זצ"ל. ושמעתי ממנו הרבה פעמים שמטעמי המצוות אין לחדש שום דבר הנוגע להלכה ומשום כך תמיד נמנע מלהביא איזשהו סמך מהספר מורה נבוכים למשנה תורה שאמר ספר זה של טעמי המצוות לחוד וספר זה של הלכה לחוד. ומשום כך גם כשיש רמב"ן על התורה שמדגיש הענין של זרע בפסולי עריות אין לזה שייכות להלכה שמכל מקורות ההלכה נראה פשוט שממזרות באה רק ע"י מעשה ביאה.

נספח לשיעור אשכים (סימן ה)

בכבוד

הרשל רייכמן

• • •

הרב שמואל ברוך גנוט, בעח"ס משנת תפילין, שלהי דקייטא ועוד, אלעד

באשר הביא בפ"ב בשם הגר"חז"ו ווינרעב דאיכא לפני דלפני, כשהדוקטור הגוי יורה לדוקטור גוי אחר לנתחו, הנה לענ"ד אלו דברים שא"א להולמם, כיון דלפני דלפני היינו שישראל מושיט אבמה"ח למשל לגוי, והלה נותנו לגוי אחר.

אך כשנותנו לגוי אחד, בכדי ועל מנת שיתנו כשליח לגוי שני, זה אינו לפני דלפני.

ובפרט שכאשר הישראל חותם על טופס ההסכמה לניתוח, ויודע הוא שהגוי הב' ינתחו, א"כ זה אינו לפני דלפני, כיון דמוסר עצמו לגוי השני ולא לגוי הראשון. וא"צ להגיע לזה להא דמסייע בדבר, וכהא דניקף (יו"ד קפא סע' ד). דהא הכא מוסר עצמו לגוי השני, ולא לגוי הראשון, שהרי יודע הוא אל נכון שהגוי הראשון אינו אלא קישוט ובוקי סריק', והגוי השני הוא הוא בעצם המנתח.

בברכה"ת

שמואל ברוך גנוט